

CHET BAKER

- 12 Bij de muziek van Chet Baker hoort de onmiskenbare geur van jeugd. Talrijke muzikanten hebben hun stempel gedrukt op de jazzscene, maar wie anders geeft je zo intens het gevoel dat er 'jeugd' in de lucht hangt?

In Bakers muziek zit hartzeer, een innerlijk landschap, onmogelijk over te brengen zonder zijn kenmerkende klankkleur en frasering. Hij was in staat alles heel natuurlijk naar binnen te zuigen als lucht en weer naar buiten te blazen als levensadem. Vrijwel niets eraan was kunstmatig in elkaar gestoken. Hij hoefde niet zo nodig iets in elkaar te steken, hij was zelf zoals hij was al 'iets bijzonders'.

Maar dat 'bijzondere' heeft hij allesbehalve lang kunnen bewaren. Als bij een mooie zonsondergang in volle zomer werd zijn glans al snel opgeslokt door het duister. En de neergang die drugsmisbruik onvermijdelijk met zich meebrengt, ging op hem wegen als een lening waarvan de terugbetalingstermijn was verstreken.

Baker lijkt op James Dean. Hij lijkt uiterlijk op hem, maar even sterk in zijn charismatische en destructieve persoonlijkheid. Ze proefden gulzig van hun stukje tijd en de opgenomen voedingsstoffen strooiden ze met gulle hand tot de laatste kruimel weer uit over de wereld. Maar anders dan Dean overleefde Baker dat stukje tijd. Het is misschien erg om het zo te zeggen, maar dat was tevens Chet Bakers tragedie.

De comeback en de herwaardering van Chet Baker in de jaren zeventig vond ik persoonlijk natuurlijk een heuglijke zaak. Maar in mijn geest wil ik toch voor altijd zijn strakke, levendige spel van midden jaren vijftig aan de Westkust opslaan, toen de frontale botsing tussen Baker en zijn tijd vlijmende vonken in het rond deed spatten.

Het meesterschap van de vroege Chet Baker is te horen bij het *original quartet* van Gerry Mulligan, maar hoe hij speelde met zijn eigen kwartet is ook geweldig. De 10-inch plaat *Chet Baker Quartet* van Pacific Records is een opname uit zijn prilste periode als bandleider, en de knapperig verse, bijna onhandige klankkleur en frasering hebben iets wat je recht naar het hart gaat. Pianist Russ Freeman, met zijn heldere touch en zijn bijzonder gevoel voor ritme, verschaft een fraaie achtergrond bij de ‘rechtlijnigheid’ die Bakers trompet produceert.

In zijn spel in dit kwartet met één blaasinstrument proef je een soort eenzaamheid, verzonken achter de gezellige, vrolijke façade. Zijn non-vibrato boort zich dwars door de lucht en verdwijnt met opvallend gemak. Nog voor het lied helemaal lied is geworden, wordt het al opgeslokt door de muren om ons heen.

Het is technisch niet verfiend. Er wordt niet uitgepakt met kunstjes. Het spel is verbazend open en eerlijk. We voelen ons zelfs ongerust: als hij zo speelt, zal hij dan niet ergens struikelen, zal hij niet met een harde krak breken? Het geluid is door en door puur, en pathetisch. Misschien heeft het niet genoeg diepte om de geschiedenis in te gaan. Maar juist dat gebrek aan diepte schudt ons hart dooreen. Het lijkt op iets wat we ergens hebben meegemaakt. Het lijkt er *o zo sterk* op.

CHET BAKER • 1929-1988

Geboren in de staat Oklahoma. Wordt in 1952 lid van het kwartet zonder piano van baritonsaxofonist Gerry Mulligan. Stelt een jaar later zijn eigen combo samen. Wordt met zijn coole, lyrische trompetspel en neutrale zang een ster van de *westcoastjazz*. Maakt na een lang hiaat in de jaren zestig vanwege drugsproblemen een comeback in 1973. Is ook te zien in de documentaire *Let's Get Lost* uit 1988, maar overlijdt in Nederland nog voor de release ervan.

BENNY GOODMAN

15

Bekeken met ogen van nu kleeft aan de ‘*the king of swing*’ Benny Goodman het imago van een erg conservatief, commercieel gewiekst muzikant, maar hij is wel degene die radicaal brak met een tot dan toe ongeschreven regel in de muziekwereld: dat zwarte en witte muzikanten niet zij aan zij in dezelfde band speelden. Op vibrafoon zette hij Lionel Hampton, op piano Teddy Wilson, en op gitaar Charlie Christian. Nogal wat mensen in zijn omgeving spraken hem hierop aan, maar dat kon hem niet schelen. Wat je ook van hem zegt, Goodman stelde de muziek altijd voorop, neem ik aan. Zolang het geluid dat uit een instrument kwam geweldig was, zolang het maar lekker swingde, zou hij wellicht zelfs een zeemeermin hebben aangeworven.

In elke periode de beste muzikanten rekruteren, nieuwe wind verwelkomen en er zo voor zorgen dat zijn orkest altijd op prikkelende wijze aanwezig bleef in de voorhoede, dat was voor Goodman de topprioriteit, meer dan huidskleur of wat dan ook. Natuurlijk, toen hij in zijn latere jaren met pure modernisten zoals Zoot Sims en Phil Woods in zee ging, liep het niet verwonderlijk uit de hand en ontstonden er strubbelingen. Voor het hele verhaal over deze turbulente affaire verwijs ik naar het boek *From Birdland to Broadway* van bassist Bill Crow. Toch serveert zelfs deze eclectische, chaotische band, voor zover we kunnen horen

op de platen, best wel boeiende muziek, wat erop wijst dat Goodman er met zijn visie beslist niet zover naast zat.

Dat gezegd zijnde staan Benny Goodmans talrijke meesterwerken uit de tweede helft van de jaren dertig en uit de jaren veertig toch het duidelijkst in ons geheugen gegrift. Als je zegt dat alles wat Goodman in deze gouden periode opnam fantastisch is, valt daar verder niets tegen in te brengen, maar zijn uitvoeringen van de arrangementen die het jonge genie Eddie Sauter (toen nog maar midden twintig) voor hem schreef hebben toch een speciale frisheid die je nergens anders vindt, en ze laten je een jeugdige charme gewaarworden die enigszins verschilt van de richting die de 'king of swing' voordien uit ging. De zoete, swingende kwaliteiten van Goodman smelten hier mooi samen met de vrij harde en intellectuele eigenschappen van Sauter, en dat levert kwalitatief hoogstaande muziek op die bovendien barst van het amusement.

Ook de grote Goodman zal wel de nodige stimulans hebben gekregen van Sauters begeesterde arrangementen. De klarinetsolo op 'Moonlight on the Ganges' bijvoorbeeld, die is behoorlijk avant-gardistisch en modern getint en er zit een gedrevenheid in van: dit is geen jazz die je louter zoet amusement kunt noemen. Goodman was zelf ook nog voldoende jong en op zijn manier hongerig. Natuurlijk is zijn hartstochtelijke concert in de fameuze Carnegie Hall ook fantastisch, maar dat raak je soms wat moe gehoord. Op zulke momenten moet je echt luisteren naar het album *Benny Goodman Presents Eddie Sauter Arrangements*.

De arrangementen van Eddie Sauter die Benny Goodman speelde werden jammer genoeg (of moet ik zeggen: vanzelfsprekend?) niet op algemeen gejubel onthaald, maar later schonk Sauter samen met Stan Getz de wereld het sublieme album *Focus*, dat we een hoogtepunt van beeldende schoonheid moeten noemen.

BENNY GOODMAN • 1909-1986

Geboren in Chicago in een Joods gezin. Raakt vanaf zijn tiende al vertrouwd met de klarinet en ontwikkelt zijn vaardigheden door samen te spelen met tal van muzikanten. Leidt in de jaren dertig zijn eigen bigband en combo en fungeert als centrale figuur in het tijdperk van de swing. Krijgt daardoor de bijnaam 'the king of swing' en slaagt er in 1938 in het allereerste jazzconcert te geven in de klassieke tempel Carnegie Hall. Staat er ook om bekend dat hij zonder onderscheid witte en zwarte muzikanten aannam, zolang ze maar uitstekend speelden.

CHARLIE PARKER

18 Op de elpee *Bird and Diz* speelt een merkwaardig allegaartje. Dizzy Gillespie en bassist Curley Russell, oké, dat is een logische en beproefde combinatie. Maar producer Norman Granz kwam aanzetten met drummer Buddy Rich. En Bird (Charlie Parker) kwam aanzetten met de werkloze Thelonious Monk. Op die manier is ter plekke, voor de vuist weg, een kwintet zonder samenhang gevormd.

Rich is op dat moment razend populair, hij mept er met een ongeziene techniek op los, en zijn honorarium is duizelingwekkend hoog. Monk daarentegen is allesbehalve populair en krijgt ook geen klussen omdat zijn avantgardistische stijl nog niet op algemeen begrip kan rekenen; hij doet stilletjes waar hij zin in heeft. Zoals makkelijk te voorspellen was, passen Rich en Monk qua stijl totaal niet bij elkaar. Wederzijds hebben ze iets van: wat spook jij in godsnaam uit, en ze volgen lustig elk hun eigen stijl.

Soms vraag ik me verwonderd af waarover deze twee na hun gedwongen kennismaking die dag in de studio met elkaar hebben gepraat. Het is natuurlijk niet meer dan giswerk, maar ik heb zo'n vermoeden dat ze qua karakter evenmin goed bij elkaar pasten. Nadien hebben ze, bij mijn weten althans, elkaar ook nooit meer gezien.

Toen ik deze plaat voor het eerst hoorde, dacht ik: wat

zonde, was de drummer maar Max Roach of Kenny Clarke geweest... Monks piano kwam vlijmscherp als een vers gezaagde wig op me af (hoewel hij niet veel solo's mag doen, is zijn unieke backing goddelijk), maar dat op swing gestoelde opzichtige drumwerk van Rich eroverheen, zo van: kijk eens hier, en nu jij weer, dat was echt een afknapper.

Toen ik er echter onlangs nog een keer opnieuw naar luisterde, stond ik er vreemd genoeg van versteld hoe fantastisch dat drumwerk van Buddy Rich wel is. Mijn indruk dat het opzichtig en misplaatst is blijft ongewijzigd, maar ik kan nu, misschien door het ouder worden, beter begrijpen dat dit 'overdadige' drummen van Rich tevens het bijzondere plezier van deze sessie typeert. En dat 'meppen' van hem accentueert ook beter de eigenzinnige richting die Monks piano uit gaat. Met Roach of Clarke erbij was het misschien te voorspelbaar geweest en was dit me niet zo duidelijk geworden. Misschien had ik het dan gehouden op: als ik Parker wil horen spelen, zijn er betere dingen.

Rich drumt loeihard, zoveel is zeker, maar als je goed luistert, snap je dat dit de muziek eromheen beslist niet in de weg staat. Het ligt namelijk precies vast op welke cruciale punten hij even een adempauze inlast. Dit is toch alleen de groten der aarde gegeven. Zo beschouwd had Norman Granz misschien op zijn manier een zeldzaam talent als 'strateeg'. Alleen al bij het horen van die intro met de cimbalen in het eerste nummer 'Bloomdido' krijg ik een glimlach op mijn gezicht. Heerlijk toch?

Ik was van plan over Charlie Parker te schrijven en uiteindelijk ging het alleen maar over Buddy Rich.

CHARLIE PARKER • 1920-1955

Geboren in de staat Kansas. Doet vanaf 1942 een hele reeks jamsessies met Dizzy Gillespie en anderen en wordt een centrale figuur in bebop, de nieuwe stijl die aan de oorsprong ligt van de moderne jazz. Geniaal altsaxofonist die zijn overvloedige ideeën en zijn poëtische gave tot uiting brengt met een weergaloze techniek en die grondlegger is van het improvisatiespel in de jazz. Krijgt de bijnaam Bird. Zijn korte leven wordt gekleurd door excessief drank- en drugsgebruik en door tal van legendarische verhalen.

FATS WALLER

21

Fats Waller heeft veel prachtige nummers gecomponeerd, maar ik hou vooral van 'Jitterbug Waltz'.

Het is een nummer dat heel lang geleden, begin jaren veertig, werd gemaakt, maar door die zwalpend op en neer gaande melodie met dat nogal ongewone, neerbuigend klinkende klankpatroon en daarbij die wat eigenaardige akkoordprogressie, snap je hoe meer je ernaar luistert des te minder of het als muziek nieuw of ouderwets, simpel of complex, serieus of niet serieus is. Maar hoe dan ook is het muziek die op wonderlijke wijze in de oren blijft hangen. Voor ik het beseft sta ik in de keuken mee te neuriën, 'ti, lalilalilalilali...'

Mogelijk is dit gewoon een persoonlijke indruk van me die niet te veralgemenen is, maar als ik naar dit nummer luister, lijkt diep in mijn geest opeens een nostalgisch tafereel te herleven dat ik vroeger ergens heb gezien. Die ontspannen melodie roept ook herinneringen op, bijvoorbeeld aan iets wat zich in mijn kindertijd voerde.

Het is misschien een rare vergelijking, maar telkens als ik die indrukwekkende intro hoor van 'Light My Fire' van The Doors, gespeeld door het orgel van Ray Manzarek, moet ik spontaan aan 'Jitterbug Waltz' denken. Natuurlijk, als je goed luistert, is het volkomen andere muziek, maar toch voelt het alsof ze iets fundamenteels gemeen hebben in die unieke, bijna louché maar erg aangename feeling.

Ja, wellicht kun je het ook een 'oerlandschap' noemen. Clownerie met een ernstig masker op, ernst met een clownsmasker op. Als je deze lijn verder en verder doortrekt, kom je misschien uit in de wereld van Edgar Allan Poe of Kurt Weill. Maar als we eenmaal daar belanden, wordt het een lang verhaal.

Dit nummer heb ik vaak beluisterd met Waller zelf op de piano, maar er zijn nog een paar andere uitvoeringen die me bevalen.

De ongemeen coole vertolking op *Legrand Jazz* van de immer stijlvolle Michel Legrand is ook geweldig gedaan, maar persoonlijk luister ik het liefst naar de versie op het ondergewaardeerde meesterwerk *Fire in the West* van de witte altsaxofonist Herb Geller (Jubilee). Aan vertrouwde gezichten van de Westkust zijn Kenny Dorham en Ray Brown toegevoegd, muzikanten die toevallig van de Oostkust op bezoek waren, en vooral de aanwezigheid van Dorham is hier bepalend. Hoewel hij op het eerste gezicht niets bijzonders doet, hangt er door die ene persoon interessant genoeg pittige zwartachtige jazz in de lucht. Blijkbaar heeft Dorham dat soort muzikaal charisma in zich. Om het in honkbaltermen te zeggen: hij is een prima tweede honkman met karakter. Hij gooit en vangt de bal alsof het niets is en doet zo de monden van de kenners openvallen.

In een relaxte, hartelijke sfeer laat deze knappe sessie je ten volle de ware jazzspirit voelen, en het muzikale idee achter het originele nummer 'Jitterbug Waltz' wordt eveneens mooi tot leven gebracht. Het is een plaat die ik heb beluisterd tot ze mijn oren uit kwam.

FATS WALLER • 1904-1943

Geboren in New York. Begint op zijn zesde met piano en wint op zijn vijftiende een amateurconcours. Krijgt daarna officieel les van James P. Johnson, de grote pianist uit Harlem. Maakt in 1922 zijn debuut op plaat. Is erg invloedrijk als meester van de *stride piano* en tegelijk ook een uitzonderlijk componist. Creëert in samenwerking met tekstschrijver Andy Razaf tal van beroemde songs, zoals 'Honeysuckle Rose' en 'Ain't Misbehavin'.